

بانام خالوت

ریشه‌های اسطوره‌ای عناصر چهارگانه در شاهنامه
و مقایسه آن با اندیشه‌های اسماعیلیه

www.ketab.ir

مؤلف:

ژاله افشار قزوین

دکتری زبان و ادبیات فارسی

سرشناسه	: افشار قزوین، ژاله، ۱۳۳۵-
عنوان قراردادی	: شاهنامه برگزیده شرح
عنوان و نام پدیدآور	: Selections. Commantries Shahnameh. ریشه‌های اسطوره‌ای عناصر چهارگانه در شاهنامه و مقایسه آن با اندیشه‌های اسماعیلیه/مؤلف ژاله افشار قزوین.
مشخصات نشر	: تهران: برتراندیشان، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۲۵۰ص.
شابک	: 978-622-7329-53-7
وضعیت فهرست نویسی	: فایا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹ - ۴۱۶ق -- معلومات -- عناصر اریعه
موضوع	: (Ferdowsi, Abolqasem -- Knowledge -- Four elements (Philosophy
موضوع	: فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹ - ۴۱۶ق. شاهنامه -- نقد و تفسیر
موضوع	: Ferdowsi, Abolqasem. Shahnameh -- Criticism and interpretation
موضوع	: عناصر اریعه در ادبیات
موضوع	: Four elements (Philosophy) in literature
موضوع	: شعر فارسی -- قرن ۴ق. -- تاریخ و نقد
موضوع	: Persian poetry -- 10th century -- History and criticism
موضوع	: ادبیات اسماعیلیه -- تاریخ و نقد
موضوع	: Ismaili literature -- History and criticism
شناسه افزوده	: جوزی‌وو، مژگان، ۱۳۵۴-
شناسه افزوده	: فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹ - ۴۱۶ق. شاهنامه. برگزیده. شرح
رده بندی کنگره	: ۲۴۸۷PIR
رده بندی دیویی	: ۱/۲۱۸۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۶۴۵۶۵۶
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیبا

ریشه‌های اسطوره‌ای عناصر چهارگانه در شاهنامه و مقایسه آن با اندیشه‌های اسماعیلیه

مؤلف: ژاله افشار قزوین

ناشر: برتراندیشان

شابک: ۷-۵۳-۷۳۲۹-۶۲۲-۹۷۸

ویراستاری: مژگان جوزی‌پور

صفحه‌آرایی: نوشین لطیفی

طراحی جلد: مژگان زندی‌فر

نوبت چاپ: اول

سال چاپ: ۱۴۰۰

شمارگان: ۱۰۰ نسخه

قیمت: ۶۰,۰۰۰ تومان

پیشگفتار.....	۹
---------------	---

فصل اول: کلیات

مقدمه.....	۱۳
۱-۱- شعر و اسطوره.....	۱۴
۲-۱- تعریف واژه‌ها و اصطلاحات.....	۱۷
۱-۲-۱- آخشیجان.....	۱۷
۲-۲-۱- خویشکاری.....	۲۲
۳-۲-۱- اسطوره.....	۲۳
۴-۲-۱- نقد اسطوره‌ای.....	۲۵
۵-۲-۱- حماسه.....	۲۶

فصل دوم: عناصر چهارگانه در شاهنامه و دیگر ادیان و اسطوره‌ها

مقدمه.....	۳۳
۱-۲- شناخت‌نامه فردوسی.....	۳۴
۲-۲- شاهنامه.....	۴۰
۳-۲- مضامین اصلی شاهنامه.....	۴۴
۴-۲- سبک و زبان شعری شاهنامه.....	۴۷
۵-۲- مفاهیم عناصر چهارگانه.....	۴۹
۱-۵-۲- آتش.....	۵۱
۲-۵-۲- آب.....	۵۴
۳-۵-۲- خاک.....	۵۶
۴-۵-۲- باد.....	۵۹
۶-۲- چهارعنصر در ادیان سامی.....	۶۱
۱-۶-۲- یهودیت.....	۶۱

۶۳	 ۲-۶-۲- مسیحیت
۶۵	 ۲-۶-۳- اسلام
۶۹	 ۲-۷- چهارعنصر در اسطوره‌های ملل گوناگون
۷۲	 ۲-۸- چهارعنصر در ایران باستان
۷۸	 ۲-۸-۱- چهارعنصر در اوستا
۸۱	 ۲-۹- انتقال فرهنگ ایران باستان به دوره اسلامی
۸۵	 ۲-۱۰- بازتاب عناصر چهارگانه در ادبیات فارسی
۸۹	 ۲-۱۱- اسماعیلیه
۹۶	 ۲-۱۲- فردوسی و اسماعیلیه
۱۰۳	 ۲-۱۴- پیشینه پژوهش

فصل سوم: ریشه‌های اسطوره‌ای چهارعنصر در شاهنامه و مقایسه آن با اندیشه‌های اسماعیلیه

۱۰۹	 مقدمه
۱۱۲	 ۳-۱- ریشه‌های اسطوره‌ای چهارعنصر در شاهنامه و مقایسه آن با اندیشه‌های اسماعیلیه
۱۱۳	 ۳-۱-۱- آتش
۱۱۴	 ۳-۱-۱-۱- قداست
۱۲۲	 مقایسه قداست در شاهنامه و آثار ناصر خسرو
۱۲۲	 ۳-۱-۲- پالایندگی
۱۲۸	 مقایسه و جمع‌بندی
۱۲۹	 ۳-۱-۱-۳- چالاکي
۱۳۲	 مقایسه و جمع‌بندی
۱۳۳	 ۳-۱-۱-۴- خشم
۱۳۷	 مقایسه و جمع‌بندی
۱۳۸	 ۳-۱-۱-۵- همراهی با دیگر عناصر
۱۴۳	 مقایسه و جمع‌بندی
۱۴۳	 ۳-۱-۲- آب

۱۴۴	۳-۱-۲-۱- پالایندگی
۱۵۱	مقایسه و جمع بندی
۱۵۲	۳-۲-۲- شستشو
۱۵۶	مقایسه و جمع بندی
۱۵۷	۳-۲-۳- حیات بخشی
۱۶۵	مقایسه و جمع بندی
۱۶۵	۳-۲-۴- درمان گری
۱۷۰	مقایسه و جمع بندی
۱۷۰	۳-۲-۵- آزمون
۱۷۵	مقایسه و جمع بندی
۱۷۶	۳-۱-۳- باد
۱۷۶	۳-۱-۳- یاری گر
۱۸۵	مقایسه و جمع بندی
۱۸۶	۳-۲-۳- خشم
۱۹۴	مقایسه و جمع بندی
۱۹۴	۳-۳-۱- چالاکی
۱۹۹	مقایسه و جمع بندی
۱۹۹	۳-۳-۴- همراهی با دیگر عناصر
۲۰۴	مقایسه و جمع بندی
۲۰۴	۳-۱-۴- خاک
۲۰۶	۳-۱-۴- رویانندگی
۲۱۳	مقایسه و جمع بندی
۲۱۴	۳-۲-۴- فروتنی
۲۱۵	مقایسه و جمع بندی
۲۱۵	۳-۴-۱- مادرانگی

پیشگفتار

شاهنامه فردوسی یکی از برجسته‌ترین آثار است که در حوزه ادب فارسی به ظهور رسیده است. جدا از برجستگی ادبی این اثر که بسیار چشمگیر است، این متن دربردارنده مجموعه‌ای است از اندیشه‌ها و باورها و آداب که دسته‌ای از آن متعلق به روزگار کهن باستانی ایران است و دسته‌ای هم بازتاب‌دهنده اندیشه‌هایی است که در روزگار نزدیک به شاعر وجود داشته و شاعر از آن تأثیر گرفته و در اثر خود به صورت آگاهانه و یا ناخودآگاه منعکس کرده است. یکی از این تفکرات و معتقدات که بر اندیشه شاعر نفوذ داشته، حکمت شیعیان اسماعیلی است.

نویسنده در این کتاب، با پذیرفتن این فرض که فردوسی مذهب اسماعیلی داشته و شاهنامه‌پژوهانی چون عباس زریاب خویی به آن معتقد بوده‌اند، به بررسی چهارعنصر آتش، باد، آب و خاک پرداخته است و با مطالعه آنچه در شاهنامه دوااین باره آمده و مقایسه آن با آنچه در اندیشه‌های کهن ایرانی و همین‌طور آثار ناصر خسرو اسماعیلی آمده است، به این نتیجه رسیده که فردوسی در این زمینه هم از این دودسته اندیشه و باور تأثیر گرفته است و از یکسو متأثر از ایران باستان و از سوی دیگر، تحت تأثیر اندیشه‌های شیعی بوده است؛ با این توضیح که مذهب تشیع، پیونددهنده اندیشه‌های ایرانی و اسلامی بوده است و در شاهنامه این نکته آشکار شده است.